پوهندوی آصف بهاند

۲۰۱۶/۱۰/۰۸

لنډۍ او د لنډيو د ثبتولو ستونزه

شپږ. ویشتمه برخه

لایق او د لنډیو بحث

۱

«د پښتو د فولکلوري شعرونو په لړ کې د لنډیو
برخه واقعاً د ټول بشریت د فولکلوري شعرونو
د عظیمي شتمنۍ یوه مهمه برخه ده.»
سلیمان لایق

په تور پیکي دې غوړي کم کړه
پــه هــلـکــانـو دې زیــړی ولـــګـــاونه

دهــیـریـدونــه یــي جــانـــانــه
له جــدایـــی ســـره دې ځـــان عـــادتومه

کــه یاري کړې همدا یې کال دی
بیا مې د بریتو خط راځي بدرنګ به شمه

د فرهنګي یارانو په پنډارونو کې هلته او دلته په شفایي ډول هم دا خبره خوله پهوله کیدله چې ښاغلي لایق په پښتو لنډیو په باب کار کړی دی او ځینو به لا دا ویل چې اوس هم د پښتو لنډیو په باب د لایق کار روان دی چې ژر به د کار ډګر ته راو وزي.
د لنډیو د مقالو په همدې سلسله(لنډۍ او د لنډیو د ثبتولو ستونزه) کې مې د لنډیو په باب د لایق له لیکل شوو مقالو نه کله، کله استفاده کړې ده چې په خپلو ځینو مقالو کې مې یې مآخذونه هم په نښه کړي دي، خو ز ه چې د پښتو ژبې د فولکلور او په ځانګړې ډول د لنډیو په باب د لایق نظریاتو او لیکلو مقالو ته ګورم، باید ډیر څه ور باندې ولیکل شي، ځکه نو ز ه د لنډیو د مقالو په دې برخه کې د لنډیو په باب د لایق کارونو ته یو ځغلند نظر کوم:
د ۲۰۱۶ کال د جنورۍ په میاشت کې ځینو ویبپاڼو د لایق د ژوند په باب د یو لنډ مستند جوړ شوي فلم خبر او ویدیو خپره کړه. دا فلم «د ترانو شاعر» نومیږي چې د مصور بنسټ په مرسته محبوب الله خان چمتو کړی دی. ما دا فلم لومړی په تاند کې ولید، بیا مې په روهي او وروسته مې په یوتیوب کې تر سترګو شو. ز ه دلته د لایق په بیوګرافۍ او په فلم کې په نورو راغلو مستندو مسایلو باندې نه غږیږم، یوازې په هغو خبرو باندې تم کیږم چې په فولکلور او لنډیو پورې اړه لري.
د دې ویډیو په یوه برخه کې استاد حبیب الله رفیع د سلیمان لایق د علمي شخصیت په باب غږیږي او د لایق د هغو کارونو په باب مالومات ورکوي چې لایق د پښتو فولکلور او پښتو لنډیو په باب کړي دي. دا د استاد حبیب الله رفیع د خبرو متن دی:

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولـئ

«ما ډیر پخوا، د ځلوېښت په لسيزه کې ده(لايق) یوه مقاله لوستي وه، چي د پښتو په ولسي سندرو يي ليکلي وه. هغه ولسي سندرې، چاربيتي چي په کليو کې، په کليواله ژبه ويلي کيږي او د بیسواده شاعرانو له خوا ويل شوي وي، هغه يي را غونډې کړي وې، زما له پاره ډيره جالبه وه. زه له هماغه وخته ، د فولکلور په برخه کې، د ده له کارونو سره آشنا شوم او علاقه مي ور سره پیدا شوه.
وروسته له هغه، ده(لايق) بيا د پښتو لنډيو په باب ژوره مطالعه وکړه، د هغو په سوابقو، د لنډيو په جوړښت، د لنډيو په سکښت، خوږوالي او بلاخرهد لنډيو په متنوع والي، په راز راز والي او د ځينو نورو ژبو له ورته ادبياتو سره د لنډيو پرتله ده.
نو په دې ترتيب، ده د لنډيو له پاره ډير کار کړی او د خپل کار له پاره يي په زرګونو لنډۍ له کتابونو او د خلکو له خولو را غونډې کړي او يو لوی کليکسيون يي د لنډيو جوړ کړی دی.»
د رفيع صاحب له دې خبرو نه دا ثابتيږي چي لايق لا په تانده ځواني کي له پښتو فولکولور او لنډيو له ټولولو او خونديکولو سر مينه درلوده او دې کار ته يي بدې وهلي وې. کله چې د رفيع صاحب د مالوماتو له مخې زه د پښتو فولکلور او پښتو لنډيو په باب د لايق د کار له پيل نه خبر شوم خپل هغه مالومات را ته غلط ثابت شو چې ما فکر کاوه چې د پښتو لنډيو په باب به، په «پښتو لنډۍ، ١٣۶٣ کال» نومي ټولګه کې د لايق په قلم ليکلي مقدمه، د ده لومړنی کار او لومړنی ليکنه وي. سره له دې چې ما خپل دا نا سم مالومات چيرې خپور کړی نه دی او يوازې له ما سره موجود و، خو بيا هم زه له خپل دې ناسمي انګيرني نه همدا اوس بښنه غواړم.
سليمان لايق د لنډيو په باب ډيري علمي او هر اړخيزې څيړنې کړې دي. د لنډيو په باب به لايق لا په تانده ځوانی کې هم څه ليکلي او خپاره کړي وې، خو لومړني علمي او هر اړخيزه ليکنه يي ما د لنډيو په هغې ټولګکي کې وليدله چې د افغانستان د علومو اکاديمی په ١٣۶٣ کې خيره کړه. لايق هلته د لنډيو په شکل او محتوا باندې ډيره ژوره او هر اړخيزه ليکنه کړې ده.ټوله شپيته مخه ده چې د يوې رسالې بڼه لري.
په دې ليکنه کې د لنډيو په باب له مقدماتی خبرو نه وروسته اصلي بحث پيل کيږي او لايق په لنډيو پورې اړوند، پر دغو موضوعاتو باندې خبرې کړې دي:
ـ په لنډيو کې د منظرې جوړولو او شکل منني خصوصيت،
ـ د لنډيو وحدت الوجود،
ـ باد او انسان،
ـ سپوږمی او لنډۍ،
ـ لنډۍ د وطن د انسان د غمونو هينداره،
ـ په لنډيو کې د وياړونو د عنعني هستونی،
ـ د لنډيو د تغزلي مانۍ اساسي مضمون،
ـ په لنډيو کې د تغيير او بدلون پروسه،
ـ لنډۍ د ښځې د تاريخي، اجتماعي موقعيت صادق ويندوی،
ـ په ښځمنو لنډيو کې د اعتراض تاريخي سر چينه،
ـ د لنډيو طبقاتي خصلت،
ـ د فيوډالي دوران په لنډيو کې د ښځې د موقف انعکاس،
د لنډيو په باب د لايق له دې سريزې نه وروسته، د لنډيو په باب د لايق هغه مقالي يادولای شو چې د ده په خپل ويبسايت، سپينتا دات ډي اي (Spinta.de) کې په دري او پښتو ژبه باندې ايښودل شوي دي.

د دې برخې د پای له پاره دا څو لنډۍ:

که ياري کړې همدا يي کال دی
بيا مي د برېتو خط راځي بدرنګ به شمه!

دهيريدونه يې جانانه!
دجدايی سره دې ځان عادتومه

په تور پيکي دې غوږي کم کړه
په هلکانو دې زيری ولګاونه

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

ستا يارانه دناړی خوږ دی
د ناړی خوږ تر غنم لوه پورې وينه

پاس په سينه مې غلی ځمله
غږ به ونه کړم که ورسته درلاندی شمه

طالبان خړې خړې ګوري
ګلبدين کډه باروي کابل ته ځينه

يار مې په لوړه جلغوزی دی
په دې يريږم څوک به اور ورواچوينه

جانانه زېری مې دربانديې
د رخصتی په پلمه کلي ته درځمه

د خيال قلم مې په ژړا شو
د تورو ډک مې شول کاغذ کې سپين شعرونه

ما ته پېغور مې غريبي وه
په تا څه زور و چې رقيب دې خپلونه

د شيږ ويشتمي برخې پای

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ